

Przemiany przetwórstwa spożywczego na tle przemysłu w Polsce z uwzględnieniem przemian własnościowych

Transformation of the Food Industry against the Background of Industry in Poland Considering Ownership Changes

Synopsis. Przemysł spożywczy zajmuje ważne miejsce w polskiej i unijnej gospodarce. Należy on do najszybciej rozwijających się części gospodarki żywnościowej. Jest działem gospodarki, w którym dokonały się głębokie przekształcenia strukturalne. Celem niniejszego opracowania jest wskazanie przemian, które dokonały się w polskim przemyśle spożywczym. Przedstawione one zostały w wybranych latach z perspektywy czasowej 1995-2016. Odniesiono się również do przemian własnościowych jakie dokonały się w tym okresie. W części empirycznej wykorzystano dane z Roczników Statystycznych Przemysłu Głównego Urzędu Statystycznego. Na ich podstawie wskazano m.in. udział przetwórstwa spożywczego w produkcji sprzedanej przemysłu jak również zwrócono uwagę na zatrudnienie i podmioty prowadzące działalność gospodarczą w dziale przetwórstwa spożywczego.

Słowa kluczowe: przetwórstwo spożywcze, przemysł, formy własności, spółdzielczość, spółdzielczość gminna

Abstract. The food industry is an important sector of the Polish and EU economies. It is one of the fastest-growing areas of the food economy. It is a section of the economy in which deep structural changes took place. The aim of this study is to indicate changes which took place in the Polish food industry. They are presented in selected years from 1995 to 2016. Also described are the ownership changes that took place during this period. On the empirical side, data from the Statistical Yearbooks of the Central Statistical Office of Industry were used. On this basis was presented the share of food processing in sold production of industry, as well as employment and entities conducting business activity in the food processing department.

Key words: food processing, industry, ownership forms, cooperatives, communal cooperative

JEL Classification: E23, L11, L66, Q13

Wprowadzenie

Przemysł spożywczy jest jedną z ważniejszych i najbardziej dynamicznie rozwijających się gałęzi polskiej gospodarki. Jego udział w agregatach makroekonomicznych takich jak produkcja czy zatrudnienie jest wysokie. Ma także istotną rolę w wymianie międzynarodowej, a przede wszystkim w zaspokajaniu popytu krajowego na wytwarzane produkty (Chechelski, Kwasek, Mroczek, 2016). Poprzez związki z innymi

¹ mgr, Katedra Polityki Europejskiej i Marketingu, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa, e-mail: olga_podlinska@sggw.pl; <https://orcid.org/0000-0001-7249-970X>

² mgr, e-mail: adam_zajac@sggw.pl; <https://orcid.org/0000-0002-8511-8117>

sektorami gospodarki jego kondycja ekonomiczna ma duży wpływ na sytuację np. w rolnictwie, usługach (m. in. transporcie, logistyce) czy handlu. Przemysł spożywczy podobnie jak inne sektory gospodarki w ostatnich trzech dekadach uległ znacznym przeobrażeniom. Na wspomniane przemiany miały wpływ niewątpliwie transformacja ustrojowa w Polsce, a także przystąpienie Polski do Unii Europejskiej. Okres transformacji gospodarczej i czas przedakcesyjny, a także zmiany wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej charakteryzowały się znaczącymi przemianami powodowanymi urynkowaniem produkcji, dostosowywaniem produkcji do wymogów europejskich, a także procesami globalizacji (Mroczek, 2018). Przemiany te wpływały na ogólne kierunki rozwoju przemysłu, ale też spowodowały zmiany w jego strukturze podmiotowej (Wicki, Grontkowska, 2015). Przejawiało się to wzrostem znaczenia pozycji dużych firm z sektora prywatnego z jednocześnie malejącym udziałem firm małych (Szczepaniak, Drózdź, Tereszczuk, 2016). Innym zjawiskiem jakie możemy zaobserwować to spadek znaczenia przedsiębiorstw z sektora spółdzielczego.

Dane i metody

Część empiryczną niniejszego opracowania przygotowano bazując na danych Głównego Urzędu Statystycznego. W celu przedstawienia przemian, które dokonały się w przemyśle spożywczym w Polsce, wykorzystano dane z Roczników Statystycznych Przemysłu GUS. Zakres czasowy dotyczył lat 1995, 2000, 2005, 2010, 2015 i 2016. Zastosowaną metodą badawczą była metoda opisowa. Dokonano analizy zmian wskaźników między określonymi latami i zmian udziałów i dynamiki. Uwzględniając niejednorodność w definiowaniu pojęć należy wyjaśnić, że do kategorii przetwórstwo spożywcze zaliczone zostały dwa działy Polskiej Klasyfikacji Działalności: dział 10 i 11 sekcji C, czyli produkcja artykułów spożywczych i produkcja napojów.

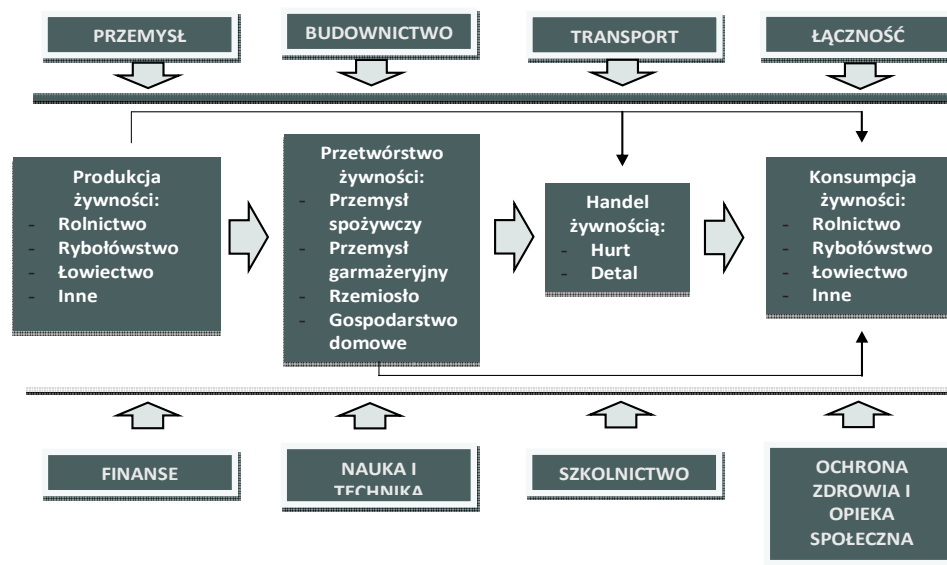
Przemysł spożywczy a gospodarka żywnościowa

Przemysł spożywczy jest częścią gospodarki żywnościowej, która jest pewnego rodzaju subsystemem gospodarki narodowej. Gospodarka żywnościowa złożona jest z wielu ściśle ze sobą powiązanych i wzajemnie na siebie oddziałujących elementów, a jej celem jest zaspokajanie potrzeb żywnościowych społeczeństwa (Firlej, 2017). Posiada wykształcone silne powiązania wewnętrzne i liczne powiązania z innymi gałęziami gospodarki narodowej (Gołębiowski, 2014). Jak wskazuje Goldberg (1968; za: Czyżewski 1992) gospodarka żywnościowa obejmuje następujące elementy nazywane agregatami:

- agregat zaopatrujący rolnictwo i przemysł spożywczy w środki produkcji i usługi produkcyjne; należeć do niego będą przedsiębiorstwa wytwarzające środki produkcji dla rolnictwa i przemysłu spożywczego;
- agregat rolnictwa właściwego;
- agregat przetwórstwa spożywczego.

Pod pojęciem gospodarki żywnościowej rozumiane są wszystkie procesy związane z produkcją rolną, zawierające też całość produkcji i dystrybucji zaopatrzenia gospodarstw w środki produkcji i usługi produkcyjne, dodatkowo operacje dotyczące obrotu, przechowywania, przetwórstwa i dystrybucji produktów rolnych (Urban, 2012).

Podsumowując gospodarka żywnościowa jest elementem systemu gospodarczego zajmującym się produkcją żywności i dostarczaniem surowców z gospodarstw rolnych do odbiorców. W jej strukturze wyróżnić możemy człony: podstawowy, do którego należy produkcja żywności (realizowana głównie przez rolnictwo), przetwórstwo żywności (gdzie główny element stanowi przemysł spożywczy), handel żywnością i konsumpcję żywności oraz człony pomocnicze, np. budownictwo i transport oraz usługowe tj. łączność, ochrona zdrowia i opieka społeczna. Wszystkie te człony i system powiązań między nimi przedstawiono na rysunku poniżej.

Rys. 1. Schemat systemu gospodarki żywnościowej
Fig. 1. Diagram of the food economy system

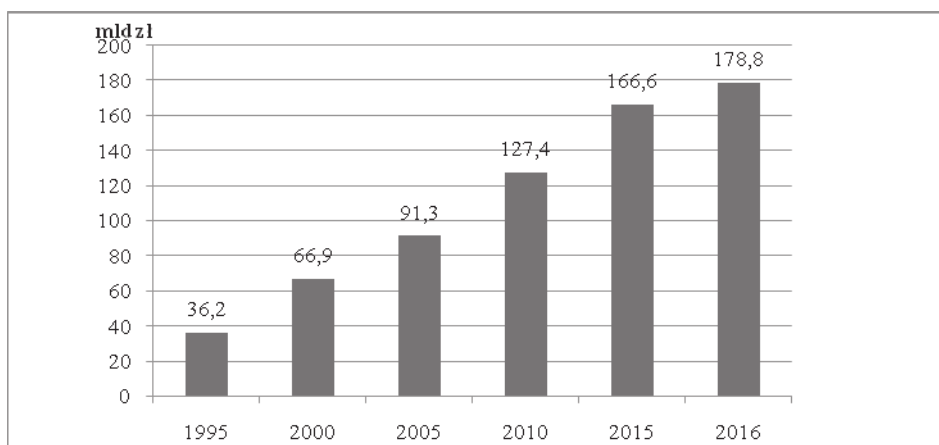
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ekspertyza „Przemysł spożywczy” pod kątem wpływu wprowadzenia w Polsce nowych regulacji dotyczących dostępu do zasobów genetycznych i podziału korzyści wynikających z użytkowania tych zasobów (ABS) wynikających z postanowień Protokołu o dostępie do zasobów genetycznych oraz sprawiedliwym i równym podziale korzyści wynikających z użytkowania tych zasobów (Protokół z Nagoi) do Konwencji o różnorodności biologicznej.

Przemysł spożywczy jako element gospodarki żywnościowej zajmuje się pozyskiwaniem i przetwarzaniem produktów roślinnych i zwierzęcych na artykuły żywnościowe. Rola przemysłu spożywczego jest szczególna, ponieważ jego celem jest wytwarzanie dóbr służących do zaspokajania elementarnych potrzeb konsumentów, jednocześnie będąc uzależnionym od możliwości rolnictwa (Davis, Goldberg, 1957). Ze względu na wykorzystywane surowce do produkcji wytwarzanych dóbr, przemysł spożywczy można podzielić na: przetwórstwo produktów zwierzęcych (przetwórstwo mięsne, drobiarskie, mleczarskie i rybne) i przetwórstwo produktów rolnych (przetwórstwo zbożowo-makaronowe, ziemniaczane, owocowo-warzywne, cukrownicze i olejarskie). Inny podział uwzględnia stopień przetworzonych produktów, zgodnie z którym wyróżniamy przetwórstwo pierwotne (przetwórstwo bezpośrednich produktów zwierzęcych lub roślinnych) oraz przetwórstwo wtórne, które zajmuje się przetwarzaniem wstępnie

przetworzonych wyrobów i uzyskiwaniem z nich gotowych artykułów żywnościowych (przetwórstwo cukiernicze, produkcja koncentratów spożywczych oraz napojów bezalkoholowych). Natomiast w Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) podmioty wchodzące w skład przemysłu spożywczego dzielą się na dwie grupy zwane działami, a mianowicie produkcję artykułów spożywczych oraz produkcję napojów.

Znaczenie przetwórstwa spożywczego w przemyśle ogółem

Przemysłowi spożywczemu przypisuje się coraz większe znaczenie wraz z rozwojem urbanizacji i wzrostem produkcji rolnej. Wzmacnił on swoją pozycję w całym łańcuchu żywnościowym i zwiększył udział w zaspokajaniu popytu krajowego na żywność, a także nastąpił szybki wzrost eksportu produktów (Urban, Szczepaniak, Mroczek, 2010). Działem gospodarki dostarczającym najczęściej surowców dla przemysłu spożywczego jest rolnictwo, uzupełniane przez rybołówstwo morskie i śródlądowe, a także łowiectwo dostarczające dziczyznę i zbieractwo dostarczające np. runo leśne. Niektóre działy przemysłu spożywczego w procesie produkcji korzystają z surowców wtórnych np. melasy i serwatki. Mówiąc o znaczeniu przetwórstwa spożywczego w gospodarce czy samym przemyśle należy odnieść się do podstawowych wielkości jak np. produkcji sprzedanej. Poprzez wskazanie udziału sprzedanej produkcji przemysłu spożywczego w ogólnej wartości sprzedanej przemysłu oraz udziału zatrudnienia w przemyśle spożywczym w ogólnym zatrudnieniu w przemyśle można określić miejsce przemysłu w gospodarce narodowej (Kapusta, 2012). Wielkości te zostały przedstawione poniżej.

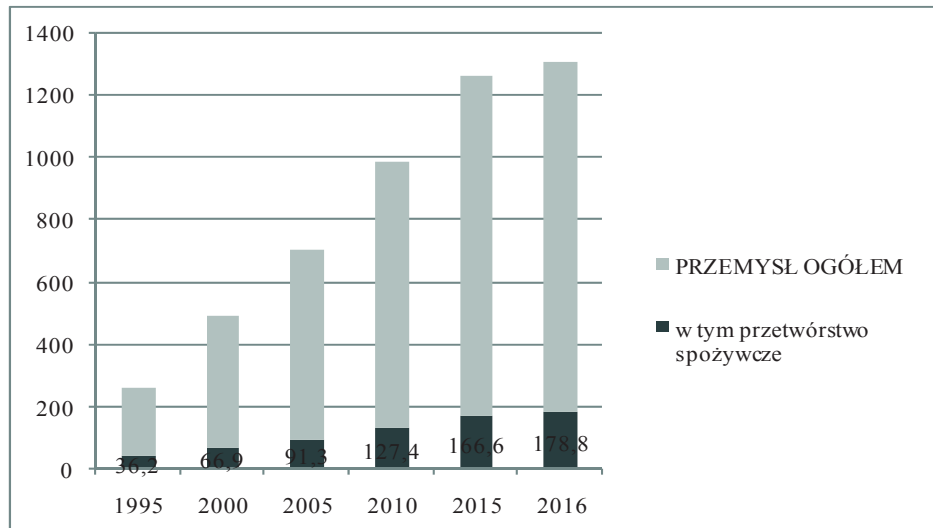

Rys. 2. Produkcja sprzedana przetwórstwa spożywczego w Polsce w mld zł (w cenach bieżących)

Fig. 2. Sold production of food processing in Poland in billions of PLN (current prices)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Przemysłu GUS.

Na rysunku 2 przedstawiono dane dotyczące podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 49 osób. Na jego podstawie widać, że w badanych latach wartość produkcji sprzedanej sukcesywnie rośnie. Warto również spojrzeć szerzej, jak przetwórstwo spożywcze przedstawia się w odniesieniu do całego przemysłu.

Rys. 3. Produkcja sprzedana przemysłu w Polsce w mld zł (w cenach bieżących)

Fig. 3. Sold production of industry in Poland (current prices in billion PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Przemysłu GUS.

Na rysunku 3 przedstawiono produkcję sprzedaną przemysłu i uwzględniono w niej udział produkcji sprzedanej przetwórstwa spożywczego w podmiotach, w których liczba pracujących przekracza 49 osób. Skupiając się zatem na udziale wartości produkcji sprzedanej przemysłu spożywczego w przemyśle ogółem wskazać można, że udział ten wahał się w analizowanych latach od 14,2% w 1995 roku do 12,9% w 2010 roku. W Polsce, podobnie jak w krajach Unii Europejskiej, produkcja artykułów spożywczych i napojów stanowi największy udział w produkcji sprzedanej przemysłu (Podlińska, 2017).

Przemiany własnościowe przemysłu spożywczego

Zmiany o charakterze własnościowym w sektorze spożywczym podobnie jak w innych sektorach gospodarki dotyczyły zmian własnościowych istniejących przedsiębiorstw. W przemianach własnościowych można zaobserwować dwa rodzaje zmian. Pierwszy dotyczył przedsiębiorstw państwowych i polegał na ich prywatyzacji, drugi związany był z sektorem spółdzielczym i polegał na oddzieleniu sektora spółdzielczego od aparatu władzy państwowej. Proces ten dotknął głównie spółdzielczość wiejską, która w tamtym okresie skupiała znaczną część przetwórstwa spożywczego. Przykładem tego typu spółdzielni jest spółdzielnia Samopomoc Chłopska, gdzie w wyniku likwidacji struktur krajowych i wojewódzkich spółdzielczość ta pozbawiona została znacznej części zaplecza doradczego i organizacyjnego, co spowodowało znaczną zmianę warunków i sposobów gospodarowania (Mierzwa, 2009). Część spółdzielni odnalazła się w nowych realiach gospodarczych, inne upadły, a ich miejsca zajmowały powstające przedsiębiorstwa prywatne. Przed wspomnianymi zmianami, w spółdzielniach skupiona była znaczna część

potencjału ekonomicznego kraju. Przetwórstwo spożywcze zdominowane było przez różnego rodzaju spółdzielnie. Pod koniec lat osiemdziesiątych w spółdzielniach wiejskich, których liczba w tym okresie przekraczała 8 tysięcy skupionych było około 8 mln członków. Spółdzielczość wytwarzała ponad 10% dochodu narodowego (Brodziński, 2014), a udział w obsłudze rolników polegający na odbiorze płodów rolnych i dostarczaniu ich do zakładów przetwórczych wynosił ponad 60%. Proces zaopatrywania rolników w środki produkcji był zmonopolizowany przez spółdzielnie bowiem ich udział w tej części gospodarki żywnościowej wynosił blisko 100%, w handlu i gastronomii 75%, a w przetwórstwie spożywczym 30%. Jak zaznaczają Martynowski i Piechowski (2014) działało wtedy:

- 2000 spółdzielni gminnych Samopomocy chłopskiej, zaopatrujących tereny wiejskie w około 90% środków produkcji i dóbr konsumpcyjnych, oraz odbierających około 60% płodów rolnych. Spółdzielnie posiadały 70 tys. sklepów, 40 tys. punktów skupu, 30 tys. magazynów, a także około 5 tys. zakładów przetwórstwa i produkcji,
- 320 spółdzielni mleczarskich dysponujących około 700 zakładami mleczarskimi,
- 140 spółdzielni ogrodniczych, w których skupowana i przetwarzana była większość owoców i warzyw, wyhodowanych przez rolników,
- 2000 spółdzielczych kółek rolniczych i spółdzielni usług rolniczych, świadczących usługi dla rolników,
- 2000 rolniczych spółdzielni produkcyjnych gospodarujących na blisko 5% ogółu gruntów rolnych, prowadzących działalność rolniczą, przetwórczą oraz świadczących usługi dla rolnictwa.

Odnosząc się do wielkości podstawowych w podziale na udział poszczególnych form własnościowych w tabeli 1 przedstawiono produkcję sprzedaną przemysłu w podziale na sektory i formy własności.

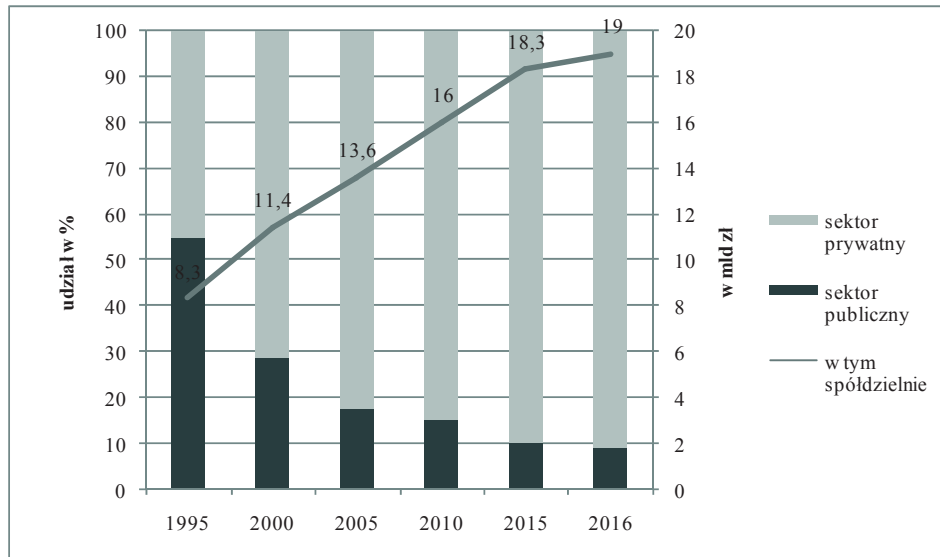
Tabela 1. Produkcja sprzedana przemysłu w Polsce w mld zł (w cenach bieżących)

Table 1. Sold production of industry in Poland (current prices in billion PLN)

Wyszczególnienie	1995		2000		2005		2010		2015		2016		2016/ 1995
	mld	%	mld	%	mld	%	mld	%	mld	%	mld	%	
OGÓLEM	255,6	100,0	488,8	100,0	698,7	100,0	985,7	100,0	1255,5	100,0	1301,9	100,0	509%
sektor publiczny	140,2	54,8	140,3	28,7	122,4	17,5	148,4	15,1	124,3	9,9	117,3	9,0	84%
sektor prywatny	115,4	45,2	348,5	71,3	576,3	82,5	837,3	84,9	1131,3	90,1	1184,6	91,0	1027%
w tym spółdzielnie	8,3	3,2	11,4	2,3	13,6	1,9	16	1,6	18,3	1,5	19	1,5	229%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Przemysłu GUS.

Z danych zawartych w tabeli 1 zaobserwować można, że tylko w roku 1995 wartość produkcji sprzedanej przemysłu w sektorze publicznym przewyższała sektor prywatny. W kolejnych analizowanych latach to w sektorze prywatnym wartość produkcji sprzedanej była wyższa, co związane jest z procesem transformacji. Dodatkowo zauważyć należy, że w każdym kolejnym roku zwiększała się dysproporcja między tymi wartościami.

Rys. 4. Produkcja sprzedana przemysłu w Polsce w mld zł (w cenach bieżących)

Fig. 4. Sold production of industry in Poland (current prices in billion PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Przemysłu GUS.

Na rysunku 4 widać również, że wraz ze wzrostem wartości produkcji sprzedanej w sektorze prywatnym wzrasta również wartość tej wielkości w spółdzielniach, ale udział produkcji sprzedanej spółdzielni w produkcji sprzedanej ogółem maleje, co zaobserwować można w tabeli 1.

Analizując poniższe dane można zweryfikować czy zachodzą podobne przemiany w sektorach własnościowych dla podmiotów i zatrudnionych w przemyśle co przy analizie produkcji sprzedanej.

Tabela 2. Podmioty prowadzące działalność gospodarczą w przemyśle w Polsce

Table 2. Entities conducting economic activity in the industry in Poland

Wyszczególnienie	1995		2000		2005		2010		2015		2016		2016/ 1995
	tys.	%	tys.	%	tys.	%	tys.	%	tys.	%	tys.	%	
OGÓLEM	210958,0	100,0	231394,0	100,0	202133,0	100,0	193818,0	100,0	207579,0	100,0	217701,0	100,0	103,0%
sektor publiczny	4396,0	2,1	3026,0	1,3	1985,0	1,0	2285,0	1,2	2064,0	1,0	2054,0	0,9	47,0%
sektor prywatny	206562,0	97,9	228368,0	98,7	200148,0	99,0	191533,0	98,8	205515,0	99,0	215647,0	99,1	104,0%
w tym spółdzielnie	2040,0	1,0	1196,0	0,5	844,0	0,4	623,0	0,3	460,0	0,2	450,0	0,2	22,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Przemysłu GUS.

W tabeli 2 zestawiono informacje o podmiotach prowadzących działalność gospodarczą w przemyśle w ciągu roku w podziale na sektory własności. We wszystkich

analizowanych latach zdecydowana większość podmiotów funkcjonowała w sektorze prywatnym. Udział podmiotów sektora prywatnego w podmiotach ogółem w każdym z analizowanych lat wynosił ponad 97%. Widać również, że liczba spółdzielni w tym czasie ulega zmniejszeniu. W roku 2016 była ponad 4,5 krotnie mniejsza niż w roku 1995.

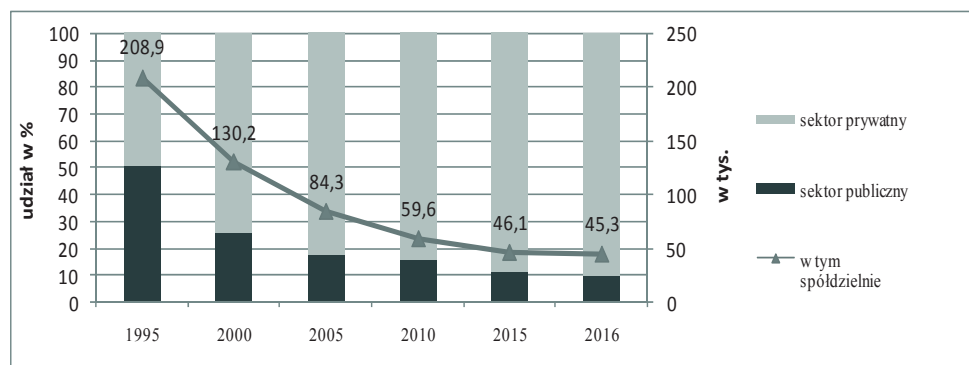
Tabela 3. Przeciętne zatrudnienie w przemyśle w Polsce według sektorów własności

Table 3. Average paid employment in the industry in Poland by ownership sectors

Wyszczególnienie	1995		2000		2005		2010		2015		2016	
	(tys.)	(%)	(tys.)	(%)	(tys.)	(%)	(tys.)	(%)	(tys.)	(%)	(tys.)	(%)
OGÓLEM	3756,9	100	3223,1	100	2919,2	100	2696,1	100	2705,6	100	2777,9	100
sektor publiczny	1892,0	50,4	839,1	26,0	504,1	17,3	419,6	15,6	296,5	11,0	274,9	9,9
sektor prywatny	1864,9	49,6	2384,0	74,0	2415,1	82,7	2276,5	84,4	2409,1	89,0	2503,0	90,1
w tym spółdzielnie	208,9	5,56	130,2	4,04	84,3	2,9	59,6	2,2	46,1	1,7	45,3	1,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Przemysłu GUS.

Patrząc na tabelę 3 przedstawiającą przeciętne zatrudnienie w przemyśle w tysiącach osób w podziale na sektory własności widać (podobnie jak przy liczbie podmiotów gospodarczych), że zdecydowana większość osób zatrudniona była w sektorze prywatnym. Liczba osób zatrudnionych w tym sektorze zwiększyła się w analizowanych latach, przy jednoczesnym spadku zatrudnionych w sektorze publicznym. Jeśli chodzi o zatrudnionych w spółdzielniach tutaj analogicznie jak przy podmiotach gospodarczych zmniejszyła się liczba zatrudnionych, również ponad 4,5 krotnie w latach 1995-2016. Zmiany te łatwiej zaobserwować można na rysunku 5.

Rys. 5. Przeciętne zatrudnienie w przemyśle w Polsce według sektorów własności

Fig. 5. Average paid employment in the industry in Poland by ownership sectors

Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Przemysłu GUS.

Analizując dwie z podstawowych wielkości ekonomicznych widać, że przemiany które zachodziły w przemyśle we wskazanych latach w obszarze zatrudnienia i podmiotów gospodarczych były do siebie zbliżone. Przy czym jeśli chodzi o podmioty gospodarcze udział sektora prywatnego był zdecydowanie wyższy, bo we wszystkich latach wynosił ponad 97%. Natomiast w zatrudnieniu wahał się od 50% w 1995 roku do 90% w 2016 roku.

Tabela 4. Liczba firm i przeciętne zatrudnienie w przetwórstwie spożywczym w Polsce

Table 4. The number of companies and the average employment of the food processing in Poland

Wyszczególnienie		podmioty			zatrudnienie		
		ogółem	sektor publiczny	sektor prywatny	ogółem	sektor publiczny	sektor prywatny
1995	tys.	24167	487	23680	484,2	127	357,2
	%	100%	2,02%	97,98%	100%	26,20%	73,80%
2000	tys.	21977	193	21784	457,4	41,2	416,2
	%	100%	0,88%	99,12%	100%	9,00%	91,00%
2005	tys.	18354	56	18298	417,6	13,6	404
	%	100%	0,31%	99,69%	100%	3,30%	96,70%
2010	tys.	15971	23	15948	420,8	5,1	415,7
	%	100%	0,14%	98,86%	100%	1,20%	98,80%
2015	tys.	16025	9	16019	407,3	bd	bd
	%	100%	0,06%	99,94%	100%	-	-
2016	tys.	15899	7	15892	411,6	bd	bd
	%	100%	0,04%	99,96%	100%	-	-
2016/1995 (%)		65,8%	1,4%	67,1%	85,0%	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Przemysłu GUS.

W tabeli 4 przedstawiono liczbę firm prowadzących działalność gospodarczą w ciągu roku w przetwórstwie spożywczym oraz przeciętne zatrudnienie w tym dziale. Zaobserwować można, że wśród podmiotów gospodarczych w roku 1995 udział sektora publicznego był na zbliżonym poziomie co w całym przemyśle, ale we wskazanych latach jego udział spadał szybciej niż w przemyśle ogółem, utrzymując się na poziomie zaledwie 0,04% w roku 2016. Mówiąc zaś o przeciętnym zatrudnieniu widać większe różnice w porównaniu z przemysłem ogółem. W roku 1995 sektor publiczny stanowił 26,2% (przy czym w przemyśle ogółem 50,36%), natomiast w roku 2010 już tylko 1,2% (w przemyśle ogółem 15,6%). Ze względu na brak danych nie uwzględniono tych udziałów dla roku 2015 i 2016. Odnosząc się zaś do wartości ogółem widać, że w analizowanych latach większy spadek dotyczył liczby podmiotów przemysłu spożywczego i wynosił on 34,2%, natomiast w sytuacji zatrudnionych nastąpił spadek zjawiska o 15%.

Podsumowanie

Przemysł spożywczy w ostatnich trzech dekadach przeszedł głębokie zmiany. Jest działem gospodarki, który należy do najważniejszych i najszybciej rozwijających się w polskiej gospodarce. Odgrywa ważną rolę w gospodarce żywnościowej kraju, jak również zajmuje ważne miejsce w eksporcie.

Miejsce przemysłu spożywczego w gospodarce narodowej określono za pomocą udziału sprzedanej produkcji przemysłu spożywczego w ogólnej wartości produkcji

sprzedanej przemysłu. Dział ten stanowi największy udział w produkcji sprzedanej przemysłu ogółem i w analizowanych latach wynosił średnio 13,5%.

Wskazano również zatrudnienie oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą w podziale na sektory własności. W przemyśle ogółem oraz w przemyśle spożywczym udział podmiotów gospodarczych w sektorze publicznym w roku 1995 był na zbliżonym poziomie, jednakże w kolejnych latach w przemyśle spożywczym odnotowano szybszy spadek udziału tego sektora niż w przemyśle ogółem, natomiast w odniesieniu do przeciętnego zatrudnienia były większe różnice. W 1995 roku sektor publiczny przemysłu spożywczego stanowił 26,2%, zaś w przemyśle ogółem 50,36%, natomiast w 2010 roku w przemyśle spożywczym już tylko 1,2%, a w przemyśle ogółem 15,6%.

Literatura

- Brodzinski, M.G. (2014). *Oblicza Polskiej Spółdzielczości Wiejskiej (Faces of Polish Rural Cooperatives)*. Warszawa.
- Chechelski, P., Kwasek, M., Mroczek, R. (2016). Zmiany w otoczeniu przemysłu spożywczego zachodzące pod wpływem globalizacji. Wybrane problemy (Changes in the environment of the food industry under the influence of globalization. Selected problems). Warszawa: IERiGŻ PIB.
- Czyżewski, A. (1992). *Gospodarka żywnościowa w Polsce i regionie (Food economy in Poland and the region)*. PWE, Warszawa.
- Davis, J., Goldberg, R. (1957). *A concept of agribusiness*: Harvard University, Boston.
- Ekspertyza „Przemysł spożywczy” pod kątem wpływu wprowadzenia w Polsce nowych regulacji dotyczących dostępu do zasobów genetycznych i podziału korzyści wynikających z użytkowania tych zasobów (ABS) wynikających z postanowień Protokołu o dostępie do zasobów genetycznych oraz sprawiedliwym i równym podziale korzyści wynikających z użytkowania tych zasobów (Protokół z Nagoi) do Konwencji o różnorodności biologicznej (Expertise of the "food industry" in terms of the impact of the introduction of new regulations on access to genetic resources and the sharing of benefits arising from the use of these resources (ABS) resulting from the provisions of the Protocol on Access to Genetic Resources and fair and equitable sharing of the benefits arising from the use of these resources (the Nagoya Protocol) to the Convention on Biological Diversity).
- Firlej, K. (2017). *Przemysł spożywczy w Polsce. Nowa ścieżka rozwoju (Food industry in Poland. A new development path)*. Wydawnictwo Naukowe PWN S.A., Warszawa.
- Goldberg, R.A. (1968). *Agribusiness Coordination*, Boston.
- Gołębiowski, J. (2014). Zmiany produktywności pracy w łańcuchu żywnościowym w Polsce (Changes of Labor Productivity in the Food Chain in Poland). *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 360, 91-98.
- Kapusta, F. (2012). *Agrobiznes (Agribusiness)*. Difin, Warszawa.
- Martynowski, M., Piechowski, A. (2014). *Spółdzielczość Wiejska (Rural Cooperatives)*. Warszawa.
- Mierzwa, D. (2009). Przedsiębiorstwo spółdzielcze – dotychczasowe doświadczenia i kierunki rozwoju (Cooperative Company- Previous Experience and Directions of Development). *Roczniki Nauk Rolniczych, seria G*, 96(3), 293-301.
- Mroczek, R. (2018). Pozycja przemysłu spożywczego w łańcuchu żywnościowym w Polsce na przełomie XX/XXI wieku (The Position of the Food Industry in Poland's Food Chain at the Turn of the 20th to the 21st Century). *Problemy Rolnictwa Światowego*, 18(4), 23-37.
- Podlińska, O. (2017). Przetwórstwo spożywcze w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej (Food processing in Poland against the European Union countries). *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie Polityki Europejskie, Finanse i Marketing*, 18/67, 137-145.
- Roczniki Statystyczne Przemysłu (Statistical Yearbooks of Industry). Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Szczepaniak, I., Drożdż, J., Tereszczuk, M. (2016). Zmiany struktury podmiotowej przemysłu spożywczego w Polsce (Changes of subjective structures of the Polish food industry). *Przemysł Spożywczy*, 70(6), 8-11.
- Urban, R., Szczepaniak, I., Mroczek, R. (2010). Polski sektor żywnościowy w pierwszych latach członkostwa (Synteza) (The Polish food sector in the first years of membership) (synthesis), IERiGŻ-PIB, Warszawa.

- Urban, R. (2012). Ocena spójności procesów rozwojowych rolnictwa i przemysłu spożywczego, *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* (Evaluation of the cohesion of developmental processes of agriculture and the food industry), nr 1, Warszawa, 3-17.
- Wicki, L., Grontkowska, A. (2015). Zmiany znaczenia agrobiznesu w gospodarce i w jego wewnętrznej strukturze (Changes to the importance of agribusiness in the economy and its internal structure). *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*, 102(3), 20-32.

Do cytowania / For citation:

- Podlińska O., Zając A. (2019). Przemiany przetwórstwa spożywczego na tle przemysłu w Polsce z uwzględnieniem przemian własnościowych. *Problemy Rolnictwa Światowego*, 19(2), 140–150; DOI: 10.22630/PRS.2019.19.2.30
- Podlińska O., Zając A. (2019). Transformation of the Food Industry against the Background of Industry in Poland Considering Ownership Changes (in Polish). *Problems of World Agriculture*, 19(2), 140–150; DOI: 10.22630/PRS.2019.19.2.30